

ДЕМОГРАФІЧНА БЕЗПЕКА ТА СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

І.А. Цвігун, д.е.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет, м. Кам'янець-Подільський

Питання демографічної безпеки на фоні депопуляції та погіршення якості населення є величезними актуальними для України. Соціально-демографічна політика покликана впливати на формування бажаного для суспільства режиму відтворення населення, зберегти або змінити тенденції у сфері динаміки чисельності і структури населення, темпів їх зміни, динаміки народжуваності, смертності, сімейного складу, розселення, зовнішньої і внутрішньої міграції, якісних характеристик населення [1, с. 255].

Принципова особливість соціально-демографічної політики полягає в дії на динаміку демографічних процесів не прямо, а опосередковано, через людську поведінку, через ухвалення рішень у сфері шлюбу, сім'ї, народження дітей, вибору професії, сфери зайнятості, місця проживання. Заходи політики впливають як на формування демографічних потреб, що обумовлюють специфіку демографічної поведінки, так і на створення умов для їх реалізації. Особливу складність демографічної політики, як частини соціального управління, додає необхідність враховувати і погоджувати інтереси різних рівнів: індивідуальних, сімейних, групових і суспільних; локальних, регіональних і загальнодержавних; економічних, соціально-політичних, екологічних і етнокультурних; найближчих, середньострокових і довгострокових. Соціально-демографічну політику не можна розглядати у відриві від аналізу динаміки чисельності, структури і розселення населення. Конкретна демографічна ситуація, її тенденції і перспективи обумовлюють і певний характер, і цільову спрямованість політики [2, с. 323].

Соціально-демографічна політика являє комплекс заходів на державному рівні для встановлення динаміки чисельності та структури населення країни. Відповідно, соціально-демографічну політику можна спрямовувати на збільшення, зменшення або збереження стабільної кількості населення. Соціально-демографічна політика впливає на: формування бажаного для суспільства режиму відтворення населення: збереження або зміну кількості та структури населення, динаміку відповідних змін; сімейний склад населення, процеси внутрішньої та зовнішньої міграції [0, с. 26].

Як відомо, завдання соціально-демографічної політики неможливо вирішити, не поставивши в центр уваги людину, не забезпечивши умов для її належного розвитку і самореалізації. Досвід країн Європи свідчить, що прагнення здійснити демократичні перетворення в країні можуть бути марними, якщо вони не враховують духовні, зокрема гуманні, етичні і моральні виміри, орієнтовані на обов'язкове врахування інтересів людини, їх гармонізацію з інтересами суспільства, на гарантії прав і свобод людини та механізм їх захисту [4, с. 68].

Наявна модель соціально-демографічної політики в Україні не є чітко вираженою. Вона потребує чималих коштів з бюджету країни (близько 2 % ВВП), проте не така ефективна, як інші, менш витратні, політики країн світу. Це пов'язано передусім із відсутністю адекватних механізмів соціально-демографічної політики. За багатьма характеристиками соціально-демографічна політика України наближається до південно-європейської моделі, зокрема зосередженістю на соціальній підтримці сім'ї. Водночас, обсяг зобов'язань і витрат держави в українській соціально-демографічній політиці близький до скандинавської моделі. Дається взнаки спадок радянської системи, проте Україна довела свою цілковиту неспроможність нести такий соціальний тягар, адже виконання більшої частини політичних зобов'язань унеможливлено економічними обмеженнями [3, с. 36].

Основні державні соціальні гарантії встановлюються законами з метою забезпечення конституційного права громадян на достатній життєвий рівень. До числа основних державних соціальних гарантій входять: 1) мінімальний розмір заробітної плати; 2) мінімальний розмір пенсії за віком; 3) неоподатковуваний мінімум доходів громадян; 4) розміри державної соціальної допомоги та інших соціальних виплат. Основні державні соціальні гарантії не можуть бути нижчими від прожиткового мінімуму, встановленого законом.

З іншого боку, будь-яке збільшення державних видатків на соціальні заходи посилює фінансовий тиск, що зменшує можливості подальшого розвитку економіки. Здійснювані соціальні видатки можна вважати витратами на споживання за рахунок розвитку, що в перспективі негативно позначиться на економічному становищі країни та можливостях наповнення бюджету [5, с. 53-54].

Питання демографічного розвитку повинні стати пріоритетними і включатися у всі національні стратегічні плани, політику і програми розвитку як на національному, так і на місцевому рівні, а при виборі довгострокової стратегії соціально-економічного розвитку країни пріоритет має бути відданий людині, поліпшенню якості її життя і якості самого населення.

Перелік посилань:

1. Європейська база даних по госпітальній захворюваності (HMDB) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://data.euro.who.int/hmdb/index.php>
2. Зверева Н. В. Основи демографії: Учебное пособие / Н. В. Зверева, В. В. Елизаров, И. Н. Веселкова. – М. : Высшая школа, 2004. – 373 с.
3. Звідки беруться діти: політика спрямована на підвищення народжуваності в Україні // Перспективні дослідження. – 2010. – № 1. – 38 с.
4. Мельниченко О. Тенденції та пріоритети соціальної політики / О. Мельниченко // Галицький економічний вісник. – 2011. – № 1 (30). – С. 67-73.
5. Бідність та нерівні можливості дітей в Україні / Черенько Л. М., Полякова С. В., Реут А.Г. та ін. ; [за ред. Е. М. Лібанової]. – К. : Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України, Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ), Український центр соціальних реформ, 2009. – 288 с.

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СУСПІЛЬНІЙ ТА ТРУДОВІЙ СФЕРІ

І.В. Шепель, к.е.н., доцент

ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

Соціально-економічне зростання і підвищення конкурентоспроможності країни вимагає забезпечення ефективного розвитку трудової сфери, створення умов для національного відродження в умовах євроінтеграції України. Високої якості та конкурентоспроможності трудового потенціалу можливо досягти тільки за відповідного державного регулювання. Водночас незбалансованість управлінської діяльності державних структур та органів управління, які здійснюють формування та використання трудового потенціалу й забезпечують його розвиток, виступає значною перешкодою для державного регулювання розвитку трудового потенціалу. Результат здійснення заходів з розвитку трудової сфери спрямований на ефективне використання трудового потенціалу суспільства і людини, а також відтворення економічно активного населення в цілому.

Слід зазначити, що саме розвиток трудової сфери сприяє розширенню можливостей людини в процесі трудової діяльності шляхом забезпечення зайнятості та оплати праці відповідно до освітньо-кваліфікаційного рівня, створення гідних та безпечних умов праці, відтворення економічно активного населення, ефективного використання трудового потенціалу суспільства і людини. Проте, нині залишається нерозвиненим соціальний діалог, знижуються цінність праці і статус працівника, поширюється неефективна зайнятість, непродуктивно використовуються ресурси праці, залишається низьким рівень її оплати. Це перешкоджає створенню сприятливих умов розвитку трудової сфери та потребує посилення соціальної відповідальності суб'єктів трудових відносин на різних рівнях управління. Адже використання принципів соціальної відповідальності виступає важливим і найбільш перспективним важелем впливу на розвиток трудової сфери.

Формування концепції соціальної відповідальності почалося зі змін, у трудовій сфері західних країн, які займалися розробкою та успішною реалізацією принципів соціальної відповідальності ще з 50-х років ХХ ст. Увага до неї була обумовлена різкими змінами у сфері праці в промисловості. Так, у Великобританії протягом ХІХ в. частка населення, зайнятого в промисловості, зросла з 20 до 60 % [2]. Ці зміни вплинули на всі сфери: виробничу, трудову, на повсякденний побут, матеріальну і духовну політику тощо.

Наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. корпорації значно впливали на політику, а це призвело до великої депресії та домінуючої ролі держави в регулюванні бізнесу. У Західній Європі, турбота про громадян трансформувалася в ідею держави загального добробуту: значну увагу приділяли правам людини. Так, була прийнята ООН Декларація прав людини, яка сьогодні розглядається як невід'ємна частина ранніх ініціатив корпоративної соціальної відповідальності. Також у цей період відбулось зародження соціальної відповідальності в світі щодо виробничої та трудової сфери, що засвідчило її зміст і спрямованість [1]. Отже, в загальній системі соціальної відповідальності, де задіяні всі суб'єкти, виокремилась соціальна відповідальність.

У зв'язку з інтеграцією України у міжнародне співробітництво, система взаємовідносин потребує формування, як з боку бізнесу, влади, так і суспільства в цілому. Кожна із сторін повинна взяти на себе відповідальність за якісне виконання своїх обов'язків, вирішення спільних проблем, що формує простір довіри, взаємоповаги та надає кожній із сторін нові можливості розвитку. Загалом система соціальної відповідальності бізнесу, влади і суспільства у взаємозв'язку та взаємозалежності наведена на рис. 1.